

۱۴۰۹ق؛ عیون اخبار الرضا (ع): الصدوق (م. ۳۸۱ق)، بیروت، اعلمی، ۱۴۰۴ق؛ قاموس الكتاب المقدس: بطرس عبدالملک و دیگران، قاهره، دار الثقافه، ۱۹۹۴م؛ القاموس المحيط: الفيروزآبادی (م. ۸۱۷ق)، بیروت، دار العلم؛ الكامل فی التاریخ: ابن اثیر علی بن محمد الجزری (م. ۶۳۰ق)، بیروت، دار صادر، ۱۳۸۵ق؛ الكتاب المقدس: بیروت، دار الكتاب المقدس فی الشرق الاوسط، ۱۹۹۳م؛ الکشاف: الزمخشري (م. ۵۳۸ق)، مصطفی البابی، ۱۳۸۵ق؛ کنز الفوائد: الکراچکی (م. ۴۴۹ق)، قم، مکتبه المصطفوی، ۱۴۱۰ق؛ لسان العرب: ابن منظور (م. ۷۱۱ق)، قم، ادب الحوزه، ۱۴۰۵ق؛ مجمع البیان: الطبرسی (م. ۵۴۸ق)، به کوشش گروهی از علما، بیروت، اعلمی، ۱۴۱۵ق؛ المزهرة فی علوم اللغة: السیوطی (م. ۹۱۱ق)، به کوشش احمد جاد، بیروت، دار الفکر؛ معجم مقاییس اللغة: ابن فارس (م. ۳۹۵ق)، به کوشش عبدالسلام، قم، دفتر تبلیغات، ۱۴۰۴ق؛ المعرب من الکلام الاعجمی: الجوالیقی (م. ۵۴۰ق)، به کوشش خلیل عمران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۹ق؛ مناقب آل ابی طالب: ابن شهر آشوب (م. ۵۸۸ق)، به کوشش گروهی از استادان، نجف، المکتبه الحیدریه، ۱۳۷۶ق؛ المیزان: الطباطبائی (م. ۱۴۰۲ق)، بیروت، اعلمی، ۱۳۹۳ق؛ واژه‌های دخیل در قرآن مجید: آرتور جفری، ترجمه: بدره‌ای، توس، ۱۳۷۲ش.

علی اسدی

اسدال ← پوشاندن صورت

اسد بن خزیمه: از متولیان خانه خدا در روزگار جاهلیت

اسد بن خزیمه بن مُدرکه از عرب عدنانی است.^۱ پدرش جد چهاردهم رسول خدا (ص) و از داوران عرب بود.^۲ بر پایه گزارشی، پدرش نخستین کسی بود که بت هبل را بر کعبه نصب کرد. از این رو، به آن «هبل خزیمه» گفته می‌شد.^۳ این گزارش با یکتاپرستی نیاکان پیامبر (ص) سازگاری ندارد.^۴ نیز مشهور است که بت هبل را عمرو بن لُحی خزاعی از شام آورد و در خانه خدا نصب کرد.^۵ خزیمه فرزندی دیگر به نام‌های کِنانه، اسَده و هون نیز داشت.^۶ مادر اسد، بَرّه دختر مُرّه بن اَد بن طایخه بود.^۷ اسد را مردی بزرگوار دانسته‌اند.^۸ وی پس از آل ضَبّه از عرب عدنانی، متولی خانه خدا شد.^۹ از مدت تولیت او و رویدادهای دوران وی و هنگام مرگش آگاهی در دست نیست.

۱. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۱۵۳؛ جمهرة انساب العرب، ص ۴۷۹؛ معجم قبائل العرب، ج ۱، ص ۲۱.
۲. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۲۷۱؛ الانساب، ج ۱، ص ۱۴.
۳. تاریخ یعقوبی، ج ۱، ص ۲۲۹.
۴. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۴۳؛ الاضنام، ص ۱۲۳.
۵. التنبیان، ج ۴، ص ۱۷۵؛ نور الثقلین، ج ۱، ص ۷۲۹.
۶. السیره النبویه، ج ۱، ص ۷۷؛ الروض الانف، ج ۱، ص ۳۶۴؛ البداية و النهایه، ج ۲، ص ۱۹۱.
۷. تاریخ یعقوبی، ج ۱، ص ۲۲۹؛ انساب الاشراف، ج ۱، ص ۴۱.
۸. تاریخ یعقوبی، ج ۱، ص ۲۲۹؛ معجم ما استعجم، ج ۱، ص ۳۲.
۹. شفاء الغرام، ج ۲، ص ۵۲.
۱۰. اخبار مکه، ج ۵، ص ۱۵۱؛ شفاء الغرام، ج ۲، ص ۵۱-۵۲.

بنی اسد، را تشکیل دادند.

نوادگان اسد در دوران رسول خدا ﷺ و سپس در رخداد‌های گوناگون نقش آفرین بودند. از مهم‌ترین شخصیت‌های آنان می‌توان به أم المؤمنین زینب بنت جحش، دختر عمه پیامبر ﷺ و برادرانش عبدالله و عیسی‌الله از نخستین مسلمانان و مهاجران به حبشه، اشاره کرد.^{۱۰} طلیحة بن خویلد اسدی از پیامبران دروغین^{۱۱} و کمیت بن زید اسدی، شاعر نام‌آور شیعی^{۱۲} نیز از آن جمله هستند.

◀ منابع

اخبار مکه: الفاکهی (م. ۲۷۹ق.)، به کوشش ابن دهیش، بیروت، دار خضر، ۱۴۱۴ق؛ الاستیعاب: ابن عبدالبر (م. ۴۶۳ق.)، به کوشش زکار، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۷ق؛ الاشتقاق: ابن درید (م. ۳۲۱ق.)، به کوشش عبدالسلام، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۱ق؛ الاصنام (تتکبیس الاصنام): هشام بن محمد کلبی (م. ۲۰۴ق.)، به کوشش احمد زکی، تهران، تابان، ۱۳۴۸ش؛ الانساب: عبدالکریم السمعانی (م. ۵۶۲ق.)، به کوشش عبدالرحمن، حیدرآباد، دائرة المعارف العثمانیه، ۱۳۸۲ق؛ انساب الاشراف: البلاذری (م. ۲۷۹ق.)، به کوشش محمودی، بیروت، اعلی، ۱۳۹۴ق؛ البحر المحيط: ابوحیان الاندلسی (م. ۷۵۴ق.)، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۲ق؛ البدایة و النهایة: ابن کثیر

درباره محل دفن او نیز اختلاف است. صالح بن شیخ بن عُمیره، از نوادگان وی، جای قبر او را خرّمان، باغی در مکه، دانسته است. منصور عباسی (م. ۱۵۸ق.) با رد ادعای او، قبر وی را بر روی کوه ابوقیس دانست.^۱ پیامبر ﷺ اسد را موحد دانسته و از دشنام دادن به او نهی کرده است.^۲ بر پایه خبری، اسد هنگام مرگ، فرزندان خود را به پیروی از آیین حنیف فراخواند.^۳

اسد از همسرش اَوْدَه دختر زید بن اسلم قُضاعی^۴ فرزندی به نام‌های دودان، کاهل، عمرو، صعب^۵، حُلْمَه و تَغْلِب^۶ داشت. نسل اسد بیشتر از دودان پدید آمد^۷ و به تیره‌هایی چون بنو غَنَم بن دودان، بنو ثعلبة بن دودان، بنو والبة بن حارث^۸، بنو صیداء بن عمرو، بنو نصر بن قعین و بنو قُفَعس بن طُریف^۹ قسمت شد و در گذر زمان، تبار اسد، کلان قبیله

۱. اخبار مکه، ج ۵، ص ۱۵۱.

۲. الکشاف، ج ۳، ص ۱۹۴؛ البحر المحيط، ج ۷، ص ۵۷۳.

۳. المناقب المزیديه، ج ۱، ص ۳۵۹.

۴. انساب الاشراف، ج ۱۱، ص ۱۵۳.

۵. الاشتقاق، ص ۱۷۹؛ جمهرة انساب العرب، ص ۱۹۰.

۶. المعارف، ص ۶۵؛ تاریخ یعقوبی، ج ۱، ص ۲۳۰؛ المقْتَضَب، ص ۸۷.

۷. جمهرة انساب العرب، ص ۱۹۱.

۸. جمهرة انساب العرب، ص ۴۶۵-۴۶۶؛ معجم قبائل العرب، ج ۱، ص ۲۱.

۹. انساب الاشراف، ج ۱۱، ص ۱۵۳-۱۵۴؛ المعارف، ص ۶۵؛ الاشتقاق، ص ۱۸۰.

۱۰. السيرة النبویه، ج ۱، ص ۴۷۰-۴۷۲؛ الاستیعاب، ج ۲، ص ۸۷۷-

۸۷۸

۱۱. انساب الاشراف، ج ۱۱، ص ۱۵۷.

۱۲. جمهرة انساب العرب، ص ۱۹۳؛ السيرة النبویه، ج ۱، ص ۵۹.

(م. ۷۷۴ق.)، به کوشش علی محمد و عادل احمد، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق؛ تاریخ طبری (تاریخ الامم و الملوك): الطبری (م. ۳۱۰ق.)، به کوشش محمد ابوالفضل، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ تاریخ الیعقوبی: احمد بن یعقوب (م. ۲۹۲ق.)، بیروت، دار صادر، ۱۴۱۵ق؛ التبیان: الطوسی (م. ۴۶۰ق.)، به کوشش العاملی، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ جمهرة انساب العرب: ابن حزم (م. ۴۵۶ق.)، به کوشش گروهی از علما، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۸ق؛ الروض الانف: السهلی (م. ۵۸۱ق.)، به کوشش عبدالرحمن، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۲ق؛ السيرة النبویه: ابن هشام (م. ۲۱۸/۲۱۳ق.)، به کوشش السقاء و دیگران، بیروت، المكتبة العلمیه؛ شفاء الغرام: محمد الفاسی (م. ۸۳۲ق.)، به کوشش مصطفی محمد، مکه، النهضة الحديثه، ۱۹۹۹م؛ الكشف: الزمخشري (م. ۵۳۸ق.)، قم، بلاغت، ۱۴۱۵ق؛ المعارف: ابن قتيبة (م. ۲۷۶ق.)، به کوشش ثروت عكاشه، قم، الرضی، ۱۳۷۳ش؛ معجم قبائل العرب: عمر كحّاله، بیروت، الرساله، ۱۴۰۵ق؛ معجم ما استعجم: عبدالله البكري (م. ۴۸۷ق.)، به کوشش السقاء، بیروت، عالم الكتب، ۱۴۰۳ق؛ المقتضب: ياقوت الحموي (م. ۶۲۶ق.)، دار العربيه، ۱۹۸۷م؛ المناقب المزيديّة في اخبار الملوك الاسديّه: ابوالبقاء هبة الله بن نما الحلّي (م. قرن ۶ق.)، به کوشش صالح و محمد، عمان، مكتبة الرسالة الحديثه، ۱۹۸۴م؛ نور الثقلين: العروسی الحویزی (م. ۱۱۱۲ق.)، به کوشش رسولی محلاتی، اسماعیلیان، ۱۳۷۳ش.

سید محمود سامانی

اسراء: سفر شبانه پیامبر ﷺ از مسجدالحرام به مسجدالاقصى

اسراء به معنای حرکت دادن شبانه است.^۱ در اصطلاح، سفر ویژه پیامبر ﷺ از مکه به بیت المقدس است که با توجه به نخستین آیه سوره اسراء/ ۱۷ بدین نام خوانده شده است: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ منزّه است آن که بنده اش را شبانگاه از مسجدالحرام به سوی مسجدالاقصى - که پیرامون آن را برکت داده ایم - سیر داد تا از نشانه های خود به او بنمایانیم که او همان شنوای بینا است.»

بر پایه روایات فراوان، در پی اسراء، معراج پیامبر روی داده و معنای اسراء نیز شامل مفهوم معراج (بالا رفتن)^۲ است؛ چرا که اسراء همان سیر دادن شبانه است که می تواند در زمین از مکه به بیت المقدس یا به شکل عروج به آسمان ها و ملکوت باشد. از این روی، در موارد بسیار در روایت ها و متون دینی، اسراء پیامبر ﷺ مترادف با معراج به کار رفته است. برخی دانشمندان نیز برای رفع ناسازگاری روایت های اسراء و معراج، آن ها را دو رخداد

۱. مفردات، ص ۴۰۸؛ العین، ج ۷، ص ۲۹۱؛ المصباح، ص ۲۷۵،

«سری».

۲. المصباح، ص ۴۰۱؛ لسان العرب، ج ۲، ص ۳۲۲، «عرج»؛ معراج از دیدگاه قرآن و روایات، ص ۱۸.